

Samlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 124 2003

I distribution:

Swedish Science Press

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Göteborg: Stina Hansson, Lisbeth Larsson

Lund: Erik Hedling, Eva Hættner Aurelius, Per Rydén

Stockholm: Ingemar Algulin, Anders Cullhed, Boel Westin

Uppsala: Bengt Landgren, Torsten Pettersson, Johan Svedjedal

Redaktörer: Anna Williams (uppsatser) och Conny Svensson (recensioner)

Inlagans typografi: Anders Svedin

Utgiven med stöd av
Vetenskapsrådet

Bidrag till *Samlaren* insändes till Litteraturvetenskapliga institutionen, Slottet ing. A0, 752 37 Uppsala. Uppsatserna granskas av externa referenter. Ej beställda bidrag skall inlämnas i form av utskrift och efter antagning även på diskett i något av ordbehandlingsprogrammen Word för Windows eller Word Perfect. Sista inlämningsdatum för uppsatser till nästa årgång av *Samlaren* är 1 juni 2004 och för recensioner 1 september 2004.

Sedan årgång 2002 av *Samlaren* erhåller uppsatsförfattarna ett digitalt underlag för särtryck. Det består av uppsatsen i form av en pdf-fil, lagrad på en diskett.

Svenska Litteratursällskapet tackar de personer som under det senaste året ställt sig till förfogande som bedömare av inkomna manuskript.

ISBN 91-87666-21-9

ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by
Elanders Gotab, Stockholm 2003

sensation av sagor och forskningen kring dem – uppstår större delen av boken. Också här är översikterna väljordade och säkerligen användbara för ickespecialisterna. Men Danielsson själv möter vi i dessa avsnitt – liksom i den förra boken – enbart i antydningar (med vaga formuleringar, frågor etc.; t.ex. s. 232, 334, 340, 354, 379, 383) och marginalkommentarer – inte i systematiska analyser eller slutsatser.

Först på s. 378 börjar Danielsson presentera sina egna teorier. Grundtanken är även i denna bok att den muntliga traditionen har blivit undervärderad – i alltför hög grad har forskningen traditionellt sett de aktuella sagorna som rena skrivbordsprodukter som enbart har relation till varandra. Danielssons polemiserar också mot den gängse bilden av muntligheten som ”ett primitivt innehåll som ges konstnärlig form av skriftställarna”. I stället ser han det muntliga berättandet som ett avancerat fenomen där ”allt det vi uppskattar i sagorna har sin upprinning” (s. 392). Det säger dock sig själv att dessa teorier är lika obevisade som de likartade i boken om *Hrafnkels saga*.

Tommy Danielssons två böcker om den isländska sagalitteraturen är vad gäller slutsatserna både undanlidande och diskutabla, och båda lider också av bristen på systematiska, självständiga analyser. Likväl kan det extrema förfäktandet av muntlighetens möjligheter säkerligen verka inspirerande på andra forskare – om inte annat genom att stimulera till debatt. De utförliga och noggranna material- och forskningsöversikterna är också välkomna bidrag i ett land där sagaforskningen inte fått någon omfattande presentation på många år.

Daniel Sävborg

Katherine Duncan-Jones, *Ungentle Shakespeare. Scenes from his Life*. The Arden Shakespeare. London 2001.

Kvinnliga forskares bemödanden att närma sig Shakespeare och lägga ut innebörden av hans texter har avsatt många perspektivrika resultat genom åren och givit upphov till spännande, alternativa läsarter. M. C. Bradbrook har till exempel i sex volymer sysslat med det elisabetanska dramat ur olika aspekter och så sent som 1997 publicerade Helen Vendler en grundlär, över 650-sidig massiv närläsning av sonetterna. Inte heller

om man begränsar synfältet till mer eller mindre biografiska studier har forskningen varit ett revir där männen varit allenarådande.

Tyvårt, frestas man dock tillägga efter att ha konsulterat Samuel Schoenbaums oombärliga *Shakespeare's Lives* (1970). Hovpoeten och dramatiker Nicholas Rows lilla skiss från 1709 kan med skäl utpekas som det första modesta försöket till levnadsteckning. 120 år senare träder en kvinnlig pionjär in på forskningsarenan: Anna Jameson nämner som den förste Elizabeth Vernon som förebild för en del av kärlekssonetterna, men hon är föredömligt försiktig och återhållsam i sin argumentering.

Något liknande kan man knappast säga om de tre amerikanska damer som under 1800-talet och det följande seklets början ställde till stor uppståndelse såväl inom den akademiska världen som hos den boksynta allmänheten. Främst av dem står den herostratiskt ryktbara sibyllan Delia Bacon, anti-Stratford-falangens portalfigur. I *The Philosophy of the Plays of Shakspeare Unfolded* (1857) tillkännagav hon att pjäserna författats av ett hemligt syndikat av välborna ”wits”, främst av dem Francis Bacon och Walter Raleigh. Hon uppmuntrades till en början av storheter som Emerson, Hawthorne och Carlyle.

En ”stupid, ignorant, third-rate play-actor” kunde omöjligt ha den erfarenhet och den kultur som erfordrades för att skapa dessa texter. En natt i september 1856 smög hon in i Holy Trinity i Stratford, beväpnad med vaxljus, lykta och en spade för att bryta upp Shakespeares gravsten och få tillgång till de dokument som förvarades under den och som skulle avslöja sanningen. I sista stund svek henne modet. Några bevis för sina teorier presenterar hon aldrig: ”There is no room here for details”. I den sista scen som ”ends this strange eventful history” hävdar hon sin egen härstamning från renässansfilosofen. Därpå följer ett sammanbrott och omhändertagande på mentalsjukhus.

Inför Delia Bacons insatser förbleknar till och med Catherine Windles och Elizabeth Wells Gallups. Den förstnämnda är föregångaren i en lång rad av kryptoanalytiker. Hennes resonemang kan bäst illustreras genom de vilda associationer som leder till slutsatsen att Bacon författat dramerna. Denne citerar Cicero i ett avsnitt om retoriken i *Advancement of Learning*, vilket bör tolkas ”See Sir O”, som i sin tur hänvisar till en rad i *The Merchant of Venice*: ”I am Sir Oracle”. Bokstaven

”O” är väsentlig och pekar ut *Othello*, en titel som egentligen betyder ”Hot hell, oh! Oh, tell, oh!”, ett ”tydligt” uttryck för Bacons vanda att han låtit Shakespeare figurera som författare till de egna verken. (Hon avslöjar i förbifarten dessutom att Bacon skrivit Montaignes essäer; fransmannen har i själva verket aldrig existerat).

Gallup fortsatte dechiffreringsarbetet och fann här hänvisningar till var manuskripten fanns gömda. Hon seglade därför 1907 till England, men möttes av idel besvikelser. De gravar, minnestavlor och monument där de skulle ha murats in, befanns i de flesta fall vara förstörda, försvunna eller oåtkomliga. I andra fall förvägrades hon utföra sina utgrävningar.

De så kallade ”Baconians” tycks ha utövat en betydande dragningskraft i attribueringsfrågan under föregående sekel. Med hjälp av sinnrika instrument, inklusive urverk och kompasser, lyckades Natalie Rice Clark 1922 extrahera budskap som ”I, W. S. Am F. Bacon” eller ”Exit W. S. – Re-enter F. Bacon” ur författarskapet. En annan grupp, grundad av en lärare passande nog J. Thomas Looney vid namn, ville hellre hänföra Bardens arbeten till Edward de Vere, sjuttonde earlen av Oxford. Till Oxfordianerna räknades Dorothy Ogburn med make, som 1952 samlade sina argument i ett magistralt verk på 1.297 sidor. Londonmediet Hester Dowden hade varit i kontakt med Shakespeare, Oxford och Bacon och kunde avslöja för en hungrande värld var pjäsmanuskripten fanns. På 1920-talet utgav Sarah Taylor Shatford sina samtal med skalden, som meddelade henne att den katolska tron varit hans sedan barndomen. Dessutom dikterade han nya poem samt ett skådespel från andevärlden att spridas till de njutningslystna.

Men det fanns också mer seriösa kvinnliga levnadstecknare. Charlotte Carmichael Stopes skriver övertygande om grannar och släktingar i Warwickshire, nystar upp genealogiska härvor och går hårt åt Baconianerna. Schoenbaum sätter dock stora frågetecken inför hennes vetenskapliga akribi. Hulda Alfreda Wallaces och hennes makes intensiva sökande efter Shakespeare-dokument i arkiven i Public Record Office i London, där de ständigt måste hålla sina fynd hemliga för den publicitetshungriga och avund samma Stopes, har givit forskningen på området omistlig information.

Frances Yates’ esoteriska, ”abstruse and eccentric scholarship”, där skalden bland annat

förklaras ha tillbringat ett antal år som pedagog i en hemlig katolsk läroinrättning finner inte nåd inför Schoenbaums granskning och Ella Freeman Sharpes psykoanalytiska läsarter avspisas kategoriskt. Vad beträffar Caroline F. E. Spurgeons studier av Shakespeares bildspråk finner Schoenbaum en stor känslighet hos uttolkaren när det gäller undersökningen av de återkommande metaforer som utnyttjas för att bygga upp en stämning eller framhäva ett tema, men han vill inte följa henne när hon därifrån vill sluta sig till hurdan upphovsmannens personlighet var (närmast Kristusliknande). Han understryker samtidigt hur subjektiv hennes uppfattning är eftersom den inte uppmärksammar den roll retoriken eller ordspråket spelar i uppbyggnaden av bildens enskilda komponenter.

Den som kommer bäst undan Schoenbaums förla är Marchette Chute, även om hon betecknas som popularisator, dock en av de förnämligaste. Hennes vägran att läsa texterna som mer eller mindre beslöjade självbiografiska antydningar, eller hennes beslut att förvisa legendfloran till ett appendix, finner han likaledes beundransvärda.

Efter denna översikt bör det kanske påpekas att Schoenbaums ibland överkritiska och ofta håfulla karakteristiker i lika mån angriper forskare av manligt kön. Det är emellertid svårt att tro att denne extremt källkritiske, empiriske skeptiker skulle ha behandlat Katherine Duncan-Jones (KDJ) nu utgivna ”partiella” biografi lika nedlåtande. Hon har tidigare, vid sidan av ett stort antal artiklar om det elisabetanska kulturlivet, författat en biografi över Philip Sidney och är ansvarig för den tredje Arden-utgåvan av sonetterna. Det är alltså inte fråga om någon entusiastisk novis på området. Med den bakgrunden förvånar det inte att hon oförväget tar itu med och ifrågasätter etablerade åsikter och värderingar.

Inledningsvis räknar hon upp vad hennes studie *inte* behandlar, bland annat John Shakespeares ”andliga testamente”, Lancashirebon och katoliken Alexander Houghtons legat 1581 till en William Shakeshafte eller hand D:s bidrag till manuskriptfragmentet av *Sir Thomas More*. Åtskilliga av de mest berömda pjäserna förbigår hon ävenledes med tystnad eftersom en diskussion av dem inte har något samband med det som är den tematiskt och kronologiskt strukturerade undersökningens syften.

Traditionellt studeras Shakespeare såsom vore han ett eget universum, avskild från andra renäs-

sansdiktare, "which may create the impression that, unlike other Elizabethan poets, he was writing in glorious isolation". KDJ vill bryta ner barriärerna mellan Stratfordsonen och hans samtida samt teckna honom som "a man among men, a writer among writers" (s. x). Hon vill visa hur diktare i hans omgivning påverkade honom, ibland på ett smärtsamt vis. Västra Midlands var under den senare elisabetanska epoken den bästa grunden för att frambringa en stor diktare utanför den kyrkliga sfären och i Warwickshire, Englands hjärta, var läget mer gynnsamt än i omgivande grevskap. KDJ företar en grundlig inventering av de litteratörer och bokmän som – vid sidan av Shakespeare – räknade sina anor härifrån.

Shakespeares barndom, uppväxt och levnad fram till de första framgångsrika framträdandena i London avverkas i snabb takt. De förlorade åren 1585 – 1592, där källorna tiger om diktarens förhåvanden och följaktligen lämnat fältet fritt för mer eller mindre yviga spekulationer, ägnas en snarast förströdd uppmärksamhet. Aubreys notis att den blivande författaren arbetat som lärare på landsbygden avfärdas, eftersom det i så fall borde ha avsatt några spår i urkunder och dokument: "At least one of his pupils would surely have boasted in later life that he had once been taught by the famous poet" (s. 23). Malones förslag att Shakespeare arbetat som advokatbiträde, baserat på det frekventa inslaget av juridiska termer i pjäserna, förkastas av liknande skäl. Han skulle i så fall ofta ha varit tvungen att bevittna testamenten och kontrakt, men trots flitigt sökande har hans namnteckning inte återfunnits i några arkiv. Eftersom kännedom om lagen och dess tillämpning vid denna tid var nödvändig för den som ville ta sig fram i världen, kunde Shakespeare nog på egen hand ha inhämtat vad som erfordrades. KDJ:s egen, mer oglamourösa hypotes, är att han tvingades ägna sig åt vardagliga, husliga bestyr för att hjälpa till med försörjningen av föräldrar, syster, hustru och barn.

Hon skisserar också den väg Shakespeare kunde ha gått för att till sist bli medlem av ett etablerat teatersällskap. Lärospånen kunde ha gjorts i Stratfords Grammar School, där eleverna övades i deklamation och uppförandet av delar av skådespel. En större publik kunde ha tagit del av hans talanger under pingsthelgens festligheter. Här kan han ha kommit i kontakt med Sir Fulke Greville, vars teaterintresse fick honom att understödja en skådespelartrupp på Beauchamps

Court. Denne hade nära band till Robert Dudley, earl av Leicester, som protegerade en mer distingerad aktörsgrupp. Leicester's Men, slutligen brukade förse Queen's Men med skådespelare, och när en vakans uppstod i den senare truppen, kanske i samband med att en medlem i ensemblen – John Towne – arresterades för mord på kollegan William Knell, kan vägen ha öppnats för Shakespeare 1588. Argumenteringen har som synes många svaga länkar, men är i och för sig inom sannolikhetens ramar.

Efter dessa mer allmänna resonemang övergår KDJ till att granska mer specifika kraftfält och urladdningar på den litterära kartan. Det rör sig först om Shakespeares relationer till John Marston och John Fletcher. Vid ett av Londons Inns of Court mötte han den förstnämnde och under åren 1600 – 1602 skrev båda i välvillig tävlan med varandra varsin komedi och hämndtragedi, *Hamlet* och *Twelfth Night* för Shakespeares vidkommande. Deras respektive pjäser visar stora likheter beträffande bildspråk, stil, ordval och strukturell uppbyggnad och KDJ dröjer i synnerhet vid tragediernas drunkningsscener. Samarbetet med Fletcher, som skulle bli Shakespeares efterträdare som pjäsleverantör för King's Men, är ju välkänt och något nytt har författaren knappast att komma med.

Det är litet överraskande att Shakespeares ende jämbördige medtävlare på den samtida parnasen – Christopher Marlowe – hamnar så i skymundan. Inget av hans mer betydande skådespel diskuteras ingående. I gengäld ger KDJ stort utrymme åt George Wilkins och Thomas Nashe, vilkas samröre med Shakespeare vanligtvis tonas ner.

En av Shakespeares mest framgångsrika pjäser var förvånande nog *Pericles*, som han tycks ha skrivit tillsammans med Wilkins. Men vid sidan av de professionella relationerna förefaller även en privat samvaro ha vuxit fram mellan de två under åren 1604 – 1608. De flesta forskare har förtigt eller snabbt gått förbi banden mellan dramatikern och ägaren till det vårdshus vid hörnet av Turnmill Street och Cow Cross, där mat och sprit såldes illegalt, prostituerade fanns tillgängliga och misshandel av kvinnor regelbundet ägde rum. KDJ för en övertygande argumentering för hur de kunde ha träffats. Hon vill dessutom göra troligt att den korta *A Yorkshire Tragedy* från 1605, unik i sin behandling av nyligen timade händelser, härrör från Shakespeare. Ingen av de två här

nämnda pjäserna togs med i den första folion, måhända därför att utgivarna John Heminge och Henry Condell skämdes för sin vän och kollegas bekantskap med skumraskfiguren Wilkins.

Också på en annan punkt går KDJ sin egen väg. En i det närmaste total enighet har rått om att litteratören Robert Greene ligger bakom attacken 1592 på "an upstart Crow, beautified with our feathers", som tror sig vara "in his own conceit the only Shake-scene in a country", den första referensen till Shakespeares aktiviteter i London. I stället för hon fram Thomas Nashe som den ansvarige. Han hade visat sig vara en satirisk begåvning och i likhet med andra använde han sig av strategin att dölja sina spydigheter bakom den nu døde Greenes namn. Nashe hade all anledning att se med oblidla ögon på rivalens triumfer. *Titus Andronicus* blev en sådan framgång att till och med Nashes och Marlowes succéartade *Dido* kom i bakgrunden och det är möjligt att Nashe redan 1589 alluderade på Shakespeare i sitt hån mot icke-akademiska författare. Under åren som följde ökade anledningarna till avund och pjäs-texterna vittnar om parodier och nålstick konkurrenterna emellan. Shakespeares *Lucrece* ställde Nashes *The Unfortunate Traveller* i skuggan och i kampen om earlens av Southampton gunst drog Nashe det kortaste sträet, delvis på grund av en alltför inställsam och krypande attityd.

Förgrundsfiguren på den litterära arenan vid sidan av Shakespeare är givetvis Ben Jonson, och med tanke på dennes anlag för grälsjuka och oginhet överraskar inte det arroganta krypskyttet mot den mer privilegierade kollegan. Shakespeare blir föremål för en mängd påhopp i *Every Man Out of his Humour* (1599), vilka KDJ reder ut. Hon frågar sig också om inte *The Devil is an Ass* (1616) innehåller en beskrivning av Shakespeare på dödsbädden, byggd på självsyn eller hörsägen. Mindre övertygande är hennes förslag att karaktären Jaques i *As You Like It* (1599) är ett porträtt av Jonson, även om det är Shakespeares enda försök att gestalta "a Jonsonian 'humour'" (s. 123). Jaques saknar ju helt det koleriska och aggressiva drag som i så hög grad fanns i Jonsons personlighet.

Ben Jonson är aktuell också i ett annat avseende. 1623 inleddes den första folion med två hyllningsdikter till Shakespeares minne, typiskt nog tveitydiga, som om Jonson inte kunde motstå frestelsen att låta ett sista försök till förföljelse över gravens brädd gå honom ur händerna. I båda poemen förekommer uttrycket "gentle Shakespeare",

vilket kan läsas som en ironisk anspelning på rivalens misslyckade försök att få vapensköld och bli gentleman. Det är härifrån KDJ också hämtat titeln till sin studie. Hennes "ungentle" är mer korrekt i sak, men hon har också mer konkreta karaktärsdrag hos skalden i tankarna. – Härmed är man inne på hennes andra syfte med boken, nämligen att ta upp ämnen som tidigare tabuerats av levnadstecknarna: sexualitet, klasstillhörighet och pengar.

Det första temat berör naturligtvis Shakespeares antagna homosexualitet och är knappast nytt. De indicier som antyds är lika svaga eller dubbeltydiga som de alltid varit. Till skillnad från sina samtida dedicerade Shakespeare aldrig ett arbete till en kvinna. Samtliga hans beskyddare var män. Soneterna och de berättande dikterna får som väntat bära lejonparten av bevisbördan, och Southampton är den ömma lågans föremål. De sexuella relationerna till kvinnor var däremot "more functional than sentimental" (s.xi).

Betydligt mer intressant är utredningen om Shakespeares tragikomiska ambitioner att klättra socialt och nå "gentle status", först för sin fars räkning, sedan för egen del 1596. Enligt KDJ uppmuntrades han i sin strävan av Southampton, som troligen också försåg honom med nödvändiga medel. – Sir William Dethic – den för dessa ärenden ansvarige – var uppenbarligen såväl kriminell som mentalt obalanserad. Detta i kombination med diktarens verklighetsfrämmande antydningar om en korsfararbakgrund för anfäderna och ett utkast till vapensköld som var alltför storvulet och anspelade på nära relationer till släkten Southampton, kunde inte leda till annat än fiasko och åtlöje. Dethic tvingades avgå och man granskade de personer till vilka han sålt rättigheterna. Till de felaktigt utställda patenten hörde Shakespeares, dels därför att han i egenskap av aktör tillhörde gruppen "base and mean persons", dels därför att de nya vapnen var alltför lika dem som redan tillhörde aristokratiska familjer. Hans genlemannastatus var alltså högst tvivelaktigt. KDJ:s förslag att Malvolios förvandling i *Twelfth Night* ("Remember who commended thy yellow stockings and wished to see thee ever cross-gartered"; II:5, 145 ff.) är en självvironisk grimas eftersom kostymeringen erinrar om den ifrågasatta vapensköldens utseende är fyndigt, men kanske litet väl sofistikerat.

Shakespeares förhållande till pengar, till sist, är den punkt där termen "ungentle" tycks mest

på sin plats. Hans snålhet, snikna ekonomiska spekulationer och liknöjdhet inför mindre lyckligt lottade människors öden är beklämmande, sak samma om det rör grannar i Stratford, gamla vänner eller familjemedlemmar, dottern Susanna med make undantagna. Obetalda räkningar är legio, liksom inkallelser till domstol, dels som svärande, dels som kärande.

KDJ tecknar Shakespeares sista levnadsmånader som präglade av depression och ymnig alkoholförtäring för att mildra de smärtor som cirkulationsbesvär och syfilis åsamkade honom. Den föga omtyckta dottern Judiths äktenskap med en oduglig vinhandlare, som till råga på allt åtalades en månad efter bröllopet för att ha gjort en ung Stratfordkvinna med barn, förmörkade ytterligare en tillvaro, som endast hade sina ljuspunkter i arbetet med att samla produktionen och revidera den för en folioutgåva.

För en gångs skull tillåter sig KDJ här att låta spekulatören flöda. Däremot står hon på fast mark i den utsökta genomgången av Shakespeares testamente. Dess många uteslutningar, luckor, sena tillägg och illa dolda rancuner utgör en nedslående läsning och torde för överskådlig tid framöver färga bilden av dramatikern: förgrämd, utan kontakt med främst hustrun och yngsta dottern med svårson, disharmonisk, bitter och hätsk, helt styrd av viljan att inte låta det betydande arvet förlösas av ovärdiga anförvanter. Här sörsjs inte – som hos många av hans samtida – för donationer eller fonder avsedda att hjälpa de fattiga eller främja studiebegåvningar.

Hos KDJ finns lärdom utan tyngd, elegans och humor utan effektsökeri eller ytlighet. Ofta anför hon alternativa tolkningar av ett sakförhållande utan att binda sig för en läsning. Efter Park Honans *Shakespeare: A Life* (1998), nu KDJ:s punktstudier och i väntan på Anthony James Wests *The Shakespeare First Folio: The History of the Book* (vol. 1) kan man blott konstatera att ShakespeaREFORSKNINGEN är vitalare än på länge. Det är ändå värt att citera de ord med vilka KDJ avslutar sin framställning: "It's far better not to read yet another biography, but to 'read him'" (s. 284).

Pär Hellström

Mimesis förvandlingar. Tradition och förnyelse i renässansens och barockens litteratur. Red. Hans-Erik Johannesson, Hans Helander, Vibeke Roggen, Annika Ström. Stockholm 2002.

I april 1999 hölls i Göteborg en konferens under rubriken "Tradition och förnyelse i renässansens och barockens litteratur". I bokform har resultatet blivit en diger volym bestående av artiklar baserade på konferensinläggen och grupperade kring epok- och periodfrågor, förhållandet mellan retorik och poetik, frågor rörande *imitatio*, citatkonst och emblemantik och skilda genrer som epos och drama samt utblickar mot den utomnordiska renässansdiktningen.

Knappast någon kunde vara bättre skickad att inleda en volym som denna än landets ledande retorikforskare, Kurt Johannesson. I sin intresseväckande artikel, "Renässans & barock – två diskutabla begrepp" förenar han lärdom och *eloquentia* på sitt sedvanligt eleganta vis i den djärva – för många säkert provocerande – men i mitt tycke fruktbara idén att utifrån retorikens regelverk och praktik ersätta begreppen renässans och barock med klassicism, då fattad som retoriskt system som förmår beskriva de gemensamma drag som präglar textproduktionen under den aktuella perioden: "Detta skulle då sammanfatta och karaktärisera värtaligheten och poesin från medeltidens slut till romantikens genombrott [...] Detta riskerar att skymmas bort, när man i stället betonar det skiljaktiga och försöker visa hur en rad epoker med distinkta och karaktäristiska egenskaper följt varandra i en logisk och meningsfull sekvens: renässans, barock, upplysning, frihetstid, gustaviansk tid osv.". I mitt tycke har Johannesson tveklöst en poäng med sitt grepp som i och för sig förutsätter att man med äldre litteraturhistoria i hög grad egentligen menar retorikhistoria, men det är minst sagt rimligt, om man betänker, att det före 1800-talet snarast fanns "vitterhet", inte litteratur.

Nästa bidrag jag särskilt fastnat är "Om emblemantikens roll i 1600-talets samhälle" av konstvetaren Allan Ellenius. Det är inte lika djärvt i anslaget som Johannessons men hans artikel är lärt solid och förmedlar viktig kunskap till var och en som är det minsta intresserad av den intrikata 1600-talskulturens föreställningsvärld.

En av den samtida litteraturvetenskapens absolut främsta forskare, Stockholmsprofessorn Anders Cullhed, specialist på den aktuella perio-